

המחנה

עתו שבועי

רכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכך ערב שבת. ....

מחיר החתימה על "המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:	
לשנה	7 כתרין
לחצי שנה	3.50
לרבע	1.75

באשכנז:

לשנה	8 כתרין
ביתר הארצות:	
לשנה (9 כתרין) —	9.50 פראנק.

על "המצפה" כלי ההוספה הספרותית אין לתתם. אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הוצאות לנפשים לפי גודל השטח.

ברכה נו"ט חצי הכתר. כראש גליון שני כתרין.

גליון בודד 12 דרר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו. כ"י, שלא נרפס, לא יושב לבעליו. המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקומו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

"Hamicpe"

ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 19 Stycznia 1906.

גליון ג.

הראשון, כא מבת הרס"ו.

המשקים ולהגיע לסוף דעתם... עד אשר עמדו כל יהודי גליציה ביום אחד ויקראו מלא אהרי אחיהם שונאיהם: פושעים, בוגדים, סורו ממנו; אין לכם חלק בישראל ולא נחלה באלקיו! כלשון הוצאת אבא גם אנכי כמאסף למחנות ישראל, להראות את תהפוכות מכתבך, אשר בהן נסית באהרונה להעבירנו על דעתנו ועל דעת המקום ולדכאנו תחת רגלי אחרים. זאת ועוד אחרת: הן גם אתה שמה, "ללשוננו הקדושה" בחלקות בכרוזך, באמרך, כי בטח, לא נרצה לברות לה קבר. ואם אכתב כלשון הקדש ושלתה להביא לך מבני העברים, לתרגם לך את דברי ברב הדרך ותפארתך, יהיה באמת קדוש השם ושפתנו תכבד כבוד גדול על פני המשקים. ועתה אעידך למשפט, נקובה יחדו:

בראשונה הרבית לפלפל על יחס הבחירה הכוללת לנו ותנם להוכיח, כי סבבה גדולה נשקפת לנו ממנה ועוד ירע לנו עתה מלפנים. הן דמית, כי את בני חם ערלי לב תדבר, ותשבת, כי בני ישראל, אשר תחפין לעור את עיניהם, הם תלמידי אביו ורבא. האם אנהנו עשינו את המצב החדש או אנהנו נוכל לעצר בעדו? מה שעבר אין וכל הבקי בתליכות עולם רואה את הנולד, כי באסטריא תנהג בקרוב בחירה כוללת ועמה חלוקת העמים ללשונותיהם ולתרבותיהם, ואם לא, תפרד ליסודותיה. כי נלגל התולדות סובב תמיד אל עבר פניו ומעולם לא לאחוריו. ועל פי המצב החדש הזה עלינו לעשות:

הפלני וללשונך ואף בשעת הסכנה תדקדק להכתוב את תעודות הנמולים רק פלנית. ואך דאב דאבו עיניך לראות, כי הקול, אשר השמיעו אחיך המשקים בעתון צוררניו, "סלאווא פאלסקיע" לפני חדש ימים, אשר הזהירו את "בני אמונתם" בדברים המים ונמצים לבלי ללכת אחרי הציונים המדיחים אותם מעמם הפלני, לא נשמע בין העברים. ובאשר הנך מאור הנולה, ראש הדת בק"ק לבוב והמדינה, הורית הוראת שעה ותתר לך לכתב בלעז הקרוב ללשון היהודים אבות המשקים. לבי לבי עליך האמלל, הרפה ובלמה תכסה פניך ומה נענה לאחייך הלחים, אם עליך לדבר את פלנים נאמנים בלשון הטמנים. (האם לחנף לפני עמך הפלנים או לחנף לבני עמי היהודים הטאת כל כך לשפת אשכנז ודקדוקה בכרוזך.) ואמנם שמע נא ראש המשקים! אנהנו איננו לא אשכנזים ולא פלנים, לא משלים ולא משקים, כי אם יהודים ושפת הכתב לנו מימות אברהם אבינו ועד היום הזה ומהיום עד דור אחרון עברית. השפה הזאת תאגד ותחבר את כל אברי ישראל הנפוצים בכל קצו ארץ לעם אחד, היא תקשר אותנו עם עברנו הגדול ועם עתידנו, אשר יגדל ממנו. בה ירשנו את כל סגלות נביאינו וסופרינו, תנאינו ואמוראינו, משוררינו והכמינו ובה נרשנו מאז מעולם כל השדים והודים הפורצים אל היכל הקדש פנימה לטמאו ולשקצו והקמים עלינו להאבידנו ולהשמידנו מן הארץ. היא פקחה גם את עיני בני דורנו לראות את תוצאות דרכי

אל הארון ד"ר עמיה ביק בלבוב.

(מענה על "המכתב הגלוי" אשר שלח אל "בני האמונה הנכבדים")

בטרם אהל לדבר אתך משפט על עצותיך הישרות והמחכמות, אשר תאמר להשכילנו ולאשרנו בהן, עלי להצטרך לפניך, על דברי אתך בלשוני העברית ולא בלשונך הפלנית או באחרת הנשמעת לך. הן ראיתי, כי בצוק העתים לא עמדת גם אתה בנסינו; ועם הטיפף זה שנים רבות, כי גם אתה וגם כל בני דת משה יושבי הארון הזאת הם פלנים גמורים, ערכת את מכתבך הגלוי בשפת אשכנז ובכתב עברי, כאשר ידעה נפשך מאד, כי רב הפלנים האלה לא ישמעו אף מלה אחת פלנית. האם ה"ו כפרת פתאם בעקר הגדול והקדוש לך תמיד, כי אין יהודים בכל מלכות אסטריא, כי אם פלנים בני דת משה ואשכנזים בני דת משה (מפני אהבת הקצור נקרא לאלה "משקים" ולא לה, משלים)! הלא כל הודך וכבודך בא מהעקר הזה, ובפיו טובה הנך רק לעם, אשר יצאת ממנו, אשר באמת הוא רק הוא גדלך וינשאך ויפנקך וישיבועך... ואתה תכרה שוחה לרגליו להכחידו מגוי — ולא בן לעקרים ושקרים, אשר דבקת בהם כנעורתך בימי התבל והטמיעה, אשר כבר אכר עליהם בלח ואתה עודך מחויק בהם, כמלא עמקי דעתך, "בתוך הדרי לכך" לפי עדות פ"ך. אחר עבר שעת החרום תשוב בלי כל ספק לעמך

השמלות. הראש, הידים והרגלים הסרים לגמרי, רק מן החזה עד השוק נעשה גולם-העץ לצורך הבחינה. פה מגיעה הדממה למרום קצה...

תפירת השמלה עוד מעט ונשלמה, העוורים מגישים חלק חלק להאמן, הוא במנצה-ראשי על המלאכה תופרם ומאחדם. המכונה מבשרת בדר-דר-דור יותר עליו את הסוף, והחיש בהנועות יותר הפשיות את התבליה, והעוורים מרגישים, כי עוד מעט החלוף הדממה הממיתה, ומצב-נפש יותר נוח ומשפח מתחיל...

בערלי מרים מעט את קולו הנוהם המתהנק בין שניו, והמון נגונים משתפכים כאויר. זהו בחינת "בא יבא ברנה נושא אלומותיו"...

"כל נדרי... ואסרי... וקונמי ובנוי..." מתרומם לאש הקול החשאי במלודיה העצובה הידועה. —

בדלת הפונה לבית-הבשול הצר נראה הבניה ביילה אשת החיט, מטפחה גדולה שומרת על השערה, לכל התראינה, וסנור ארוך וגדול מכסה את כל גופה, נצבה היא במקסמה מן הנגון הלן. נזכרת היא את נגונו של אביה המנוח, שהיה שליח-צבור בקלוזי לימים הנוראים... הוא היה מטיב נגן וגם תלמיד-חכם... בערלי שלה הוא אמנם חיט, אך לפי מדרגתו גם הוא אינו נחשב על עמי-הארצות...

כרנע הזה נגשת אליה ילדה כבת-שלש, מביטה בתמימות-ילדות בפניה, ואוחזת בידה, להתרפק עליה

"בן, הארג הוא טוב, רך, ממש צמר, והגון וירקק, יפה מאד..." ממלא אחריו הקטן.

"ואקנה לי כובע ירקק, בדרך הצירים", משלים הראשון.

"ותסע הביתה..."

"ואסע הביתה... ואמי תשמח לקראתי... כמעט שנה שלא ראיתיה..."

הקטן שוחק וקורץ בעיניו.

"מדוע אתה שוחק נחומ'צי? בן יהוד אני לאמי..."

"ויחיד לגיטלי... ודמועות-גיל, חא-חא-חא והשמחה הרי גדולה... נו חיימ'קי? התקראני אל התנאים?..."

שגנה היתה מלפני חיימ'קי לספר כרנע התגלות-הלב, לרעו נחומ'צי על אדות מאורעותיו. ידע הקטן, כי גם לו, לחיימ'קי יש שם בעיר האחרת אם אוהבת, משפחה... אגב שוחח על דבר מביריו שם, ואז התמלטה מלה מפיו על ארות בה שכנתם גיטלי... איך השתעשעו בקטנותם, איך התראו לפעמים ביום השבת, ואיך בשעת הפרידה ראה דמועות נוצצות בפנינים מתגלגלות בעיני-היקר שלה... נחומ'צי מתגרה בו לעת מצא ומזכירו בצחוק את גיטלי ואת הדמועות. כשמוע חיימ'קי עלבונו זה, הוא מתעמק ברעיונות, עצבות מכסה את מצחו המזוע, עיניו במדובקות אל המחמ, ופיו כמו סגור. נחומ'צי מתחרט, כי אכד בידו שיהת-רעים, אך הוא מקבל עליו את הנעשה בדומיה עצובה...

באמצע החרר עומד פסל-עץ, הנצרך למדידת-

פיריטון

החיט.

שוחה ובראש מורכן, שעליו ירמולקה, יושב בערלי כנגד החלון, מניע ברגליו את הדר-המניע, שמתחת למכונת-התפירה, מניש ומרחיק בידיו את חתיכת-הארג, עיניו כנגד המהמ, עיניו המרוטות והמאדמות מנוצות, חוט נמשך ותולה מבין שפתיו המדובקות, ופיו מומלמל איזו נהימה דומה לשירה-חרישית. הנגלל סובב וסואן מעקת האויר, המחט דופק בדר-דר-דר רגיל, והנהימה בנלית ובאה משויון-נפש. היד ממשמשת ומהפכת את הארג לצד שני, הרגל מניעה, העין מכוננת, המחט תופר והמח כמו צלול בתהום מחשבות, — — —

לצדו אצל החלון השני יושבים שני נערים, "העוורים", בגלוי-הראש ובשרולים מקופלים, תופרים כאשר יצוה להם אדונם פעם בפעם בהפנותו את שבומו אליהם, וביניהם — בין צו לצו — משוחחים הם בחשאי איש את אהיו.

"...לכשיניע החג, אז אהפור גם בערי לכושי-ו"ט ביה, הארג מוצא חן בעיני", אומר הגדול.

את השבונותינו. למען שרש מלבנו כל שמץ תקוה, כי תמלא הממשלה אחרי הפצנו לעשות גלילי בחרים מיחדים לנו ובי יוטכ גורלנו בזה אף אם תמלא בקשתנו בדרך פלא, כתבת "לא, לא ועוד הפעם לא" באותיות גדולות וגם נשבעת באלות והרמות וקונמות, "בבנידה" ובפשיעה, "ובישר לבכך" ובצרות ישראל ועוד ועוד. גם פה נכר, כי לא ההגיון הישר אשר לחכמי התלמוד הגיונך. אצל פוסקי דין פשוט, כל החשוד על דבר, אינו נאמן עליו, אפילו נשבע. מי פתי לא יכיר, בשמעו חנונית נשבעת עשר פעמים באופנים שונים להשביה את מקחה ולהעמיר את מחירה, כי שקר בימינה? מלבד השבועות החמורות העדות על דעתך גם עדים נאמנים, את יתר חבריך צירי המשקים והמשלים ותכנם, בכדי ראש ובני כינה. כמה נמלא פיך שחק, בעת אשר כתבת המלים האלה; ואך עתה אהרי אשר נקרע המסוה מעל פניהם ונמחון עמנו בהם סר ואינו, נשחק אנהנו ונניח ראש להם. לפלא, כי בכל התנועות החזקות והמעשים הכבירים, אשר נעשו בבית הצירים ובכל הממלכה, לא נשמע קול "החכמים" האלה מטוב ועד רע. כנראה כל חכמתם בדומיתם ועל פי המאמרים הידועים במשלי ובאיוב ידמו להיות החכמים באדם. אחרי החכמות והעדים תביא לדבריך גם כעין ראיה מהנסיון. הנך רוצה לדעת ולהודיע, כי כבר ענתה הממשלה על שאלתנו בשלילה. ננית, כי אמת הדבר. הלא כלל גדול הוא בהליכות עולם, כי שליטי ארצות וממלכות עושים את כל מעשיהם על פי יחס הכחות המכריעים איש לאחיו והתנאים התלויים בו המשתנים מוזמן אל זמן וממקרה אל מקרה. כל עוד הוליכו כאי כחנו את מנהיגי הממשלה שולל, כי כבר היינו עבדי עולם לפלנים ולאשכנזים ואהבת מולדתנו לא תעור עוד בנו לעולמים וגם את כח עם האכרים, אשר להם הארץ, לא ידעו להעריך כמתכנתו, חפצו להשאיר הכל על מקומו לטובת מושלי הארץ. ואמנם בעשרה בטבת החלה תקופה חדשה בידעת עצמנו ובהשקפת העמים ונסיכיהם עלינו. והרוטנים גם הם הראו את רצונם הכביר ואת גבורתם; ואף אכרי הפלנים, המעטים לפי ערך, יושבי המערב אינם תמימי דעים את אצילי עמם, אשר באמת נעבד בלנו יחדו רק אותם. אין עוד סברה, כי תהיה פה מנוחה, אם לא ישנו הענינים מן הקצה על הקצה; והרוטנים לא ינוחו ולא ישקמו, עד אשר ייציאו מפי אצילי הפלנים את

יאכרו — ואנחנו היהודים נקום לתחייה, לחיים רעננים בארצנו וברוח תורתנו כרום אנשים ובתפארת עם.

עוד יבוא

ד"ר יוסף ז'יגר הלוי.

ענינים מדיניים

אוסטריא. הקהלת אספות העם בדבר תקון סדר הבחירות אינה פוסקת. בגליציה המזרחית היו גם בשבוע הזה אספות עצומות של רותנים בלי רשיון הממשלה. הסער במחנה העם הנדכא הזה הולך ונדול והקצף על הפולנים ועל היהודים בעלי בריתם לא במהרה ישקוט. היו בשבוע הזה גם אספות יהודים גדולות, בוויין, בלבוב, בסמאניסלאו, בביעליץ ועוד אבל גם העם הפולני אינו המיס דעים עם מפלגת האצילים המושלה. באספה רבה, שהיתה ביום א' בקראקא, הביע העם הפולני את כעסו על האצילים ואת חכתו לרותנים, כי האצילים מרכאים ומרוצצים את עמם לא פחות מאשר את הרותנים. הפולנים רוצים בבחירות כוללות ושוות לבל לא כהאצילים הדורשים משפט מיוחד לגליציה, למען ישלמו המה בכל הארץ ויעשו לעם כרצונם.

— עצת סרביא בעשותה חוזה עם בולגריא, לפטור את הסחורות המוכאות מו לוו ממכס הנבול, היתה נטהרה. עתה סאנה ממשלת אוסטריא לברות עמה ברית מסחר עד שתכמל את החוזה עם בולגריא. כי החוזה הזה מבשול הוא לברית עם אוסטריא, שאינה רוצה שתהנה בולגריא מן הזכויות, שתהן לסרביא. גם בלא זה שמית הוא החוזה, כי בארץ מקרון מלחמה בין סרבים ובולגרים ופה הם מתחברים באחים. בסוף התפיים המניסטר האוסטרי לעניני חוץ הגראף גולוחובסקי ייעתר לממשלת סרביא, לשאת ולתת עמה בתנאי שתשנה את החוזה. עתה קשה הדבר מאד.

המרדה ברוסיה. הממשלה מוסיפה לתפוש את ראשי המורדים ולשימם כמשמר ואלה שמים בשדם בשניהם ומחשים. הם אוטרים, כי במעשי הממשלה אלה היא רק עוזרת את המרדה להקיץ שנית. בסביר ובקוקו התגברה המרדה. כמעט כל נפות סביר הן בידי המורדים. בעיר אירקוטסק בסביר המזרחית הרגו

בלעם, אשר בלעונו חיים. ומהאמת הפשוטה הזאת הנראה לכל אין לך כל ידיעה. אנהנו החיצונים למדנו כבר לבקר סקירה מדינית ולהקיש העתיד אל העבר ולהשב את התוצאות על פי הסבות — ואתה ורעך היושבים במקור כל המדינות ורואים ושומעים את חכריכם הנוצרים מניעים את כל המכונה ומהפכים את סדריה, מביטים על ההנהגה כעל דבר קים ומחויב ועומד לעד. בכל כרוזך לא תשים לב לרוטנים; ובהזוהירך את בני אמונתך להוסיף ולעבד את הפלנים, פן יפלו עלינו והכנונו או פן יחרימונו במסחר, לא יעלה על לבך, כי אכרי הרוטנים יוכלו להרע לנו פי אלף מאצילי הפלנים המעטים והחיים רק מועת אפי האכרים והאמנים והסוחרים. על אחת כמה וכמה, כי לא תראה, כי גם הממשלה עוברת במזרח לאט לאט מידי האצילים הזרים אל הרוטנים ילדי הארץ. אמת, כי היום יחנפו עוד מקצתם אל הפלנים ונהגים בדרכיהם; אבל כמה דברים אמורים בזמן שידם תקיפה. אף תלמידים בתורת המדינות יכולים לראות, כי המצב הזה לא יאריך עוד ימים רבים; ואז נהיה אנהנו הסכים והנרדפים בעבור הפלנים, אשר אינם עוד בעולם; כי המעטים ימהרו להתבולל ברוטנים. ואך אנהנו נהיה המפגרים, עד אשר נבקש גם אנהנו את הרוטנים בקרה ובהשתהויה, לשים גם הם עלינו את חותם העבדות ועכדנו גם אותם באהבה וברצון ובמסירת נפש והיינו לרוטנים בני דת משה, עד אשר ירכב עם אחר עלינו או ער אבדנו בגוים ח'ו. המצב הזה ימצא חן בעיניך ולכן תפנה אל "הכמת החיים" אשר לבני דתך ותיעצם כאב נאמן, לבלי צאת ממנו כל הימים. אמנם יש לך חברים עניים בדעת כמוך והחזון, אשר הזיתי לבני עמי נרי גליציה המזרחית איננו לקוח מרמיוני, כ"א ממעשה מר ונמהר במערב אשכנז. באלוס ולטרנגן אין אוהבי צרפת ושואפים לשוב ולהתחבר אתה כי-אם מכני עמנו. והם גולים מארצם לצרפת ולשביץ או סובלים במקומם צרות ותלאות בעבור "ארץ מולדתם" צרפת. בזכרי זאת ימכ לבני בקרבי וכמעט אומר נואש לתחיתנו — ופתאם והנה לנגד עיני היום הגדול עשרה בטבת התרס"ו עם שתי האספות הגדולות בקוב ובקוטוב, אשר דרשתי בהן — ופני כל הנאספים כחיים ורוצים לחיות, ואוני שומעות עוד עתה קול הירד בוקע שחקים, לא לשם אחד "הפריצים" עושקינו ושוסינו, כי אם לשם עמנו ותורתו ושפתו ותרבותו! אך המשלים והמשקים

"שא! —" רומזת ביולה, בשומה אצבע על פיה. אינה חפצה להפריע ולחלל את קדושת הרגע...

"יעלה החנונו מערב..." צוהל פתאום קול בערלי נגינה מרעישה ומצהילה, בקומו מעל כסאו, ככלותו תפירת השמלה, ופונה הוא אל הנערים, רומז בידו להם, שיעזרו לו באקורד. המכונה מחשה, אף המחמים המחוכים כמו זקפו ראשם, לשמוע אל הרנה והחיים עומד, מסלסל קולו, מרימו, משפילו, ומראה רמוים לעזרויו ברצותו כי ישפילו וירימו את קולם או ידמו כליל כפי הצרך. ומעיף בערלי עין לקראת החדר השני, לדעת אם ביולה שלו שומעת, והנה פוגש מכמו בה על המפתח והיא עומדת ומאזנת במלאך לדבר ד'. צחוק חבה מרחף על שפתותיה, ונגהו מזוהר על פניו הוא. מתחרה הוא להראות עוד את שפעת יבלתו וידו הרבה, הוא מסדר עוד פסוקים מקומעים מן "העבודה" ו"נעילה", ולבו מתמלא גאון. לא אחד החישים הרגילים הוא... הוא אינו כמלך, הוא עובד חרוץ, ושרוך נעל המה אצלו "בעלי-הבתים"... זוכר היא ב"ה על פה תפלות רבות, מנחם ומשוררם, כמו חותנו החזן ז"ל, וגם יודע הוא פרוש מלים רבות... היתה לבערלי תמיד נטיה רבה עור מיטי נעוריו, להרמות ולהשתוות לחברה הסובבת אותו והרומסה ממנו. חיש היה, ואדם כזה אין לו השיבות בעיר, אבל הוא השתוקק להתרומם מעל חוגו. כן לא יצא החוצה בלי קפמן ארוך, ויהי גם חבר לחברה "תהלים". בנגוד לתכונה הזאת שנא בקרבו תכלית

שנאה את "היהודים נשואי הפנים" ויתלוצץ על המתנהנים מנהג "בית-בית", ובכל זאת בהגיעו לנשואין מאן לקחה לאשה בת חיש או סנדלר. כלפי פנים היה מה שהיה, אך כלפי חוץ שאף לההנשא ולהתעלות... ביולה אף היא חושבת בזאת ברנע הזה. אמנם היא היתה יתומה, היא השפילה את עצמה להיות לחיט לאשה, אבל בערלי איננו בור גמור, הוא מיפה ומסדר מעשיו, באחד "בעלי-הבתים"... ארוחת הצהרים מוכנה, היא מזכירה בחכה גלויה. — — — אחרי הסעודה משפשפת ביולה את הקדרות והקערות, ובערלי יושב לו אל המכונה בשלות נפש גמורה. דעת הנערים בדוחה, כי כמנס נתמלאה די צרכה, וביון שרואים הכ את ארונם עלו, מיד מרשים הם לעצמם לשורר קצת. המחמים עפים, החומים נמשכים, והפה עם הנרון מנצחים על השיר. "אויפן, פריפיטשעק ברענט א פויער'ל..." וקול השירה משהפך מסביב, כאלו הוליבו צנורות את הקול עד הזווית ועד התקרה. ושיר אחד חולף ונודף מפני שיר אחר. קמעים מן החיוניות "בר בוכבא" ו"עקידה יצחק", מתחלפים עם בדיחות מן "קוני לעמל". ונסחף מורס השירה המתנכרת. עוזר גם החיט לעזרויו בכל רום קולו ובכל חום נגונו. "האט א מאן א ווייבילי" נשמעה פתאום שירה חדשה. בער'לי, חיימקי' ונחומצי' התאחדו למקהלה והם

משתפכים כליל בתוך המלים הללו; הקול לוחש והלב מזדעזע, הדם מתחמם והפנים מתאדמים, ונשיקות תועות וחביקות נקרעות, פורחות באיור... באותו רגע נראתה ביולה על המפתח. המשוררים אינם שמים לב אליה, כי מסורים הם לעולם אחר, ואינם רואים איך פניה מתעוותים ועיניה מבריקים. איסתניסית היא, ואינה סובלת נבול-פה — היא נגשת עד בסא בעלה ושמה ידה על בתפו: "בער'לי, עד מתי תאהב שמותים? לא נאה כלל הדבר!" "הרפי ממני —" הוא מנמנס כמנין על השיר מפני הקטעה וסוף, ויעתק את ידה מעל שכמו. תיבף התנחם על הבלימו אותה, והוא מצדיקה בלבו: הלא בת חזן היא, בת תלמיד חכם, צנועה, בשרה, ואינה סובלת נבול פה ודבורים-מבוערים, ויחפוץ לפייסה. אבל לה נדמה, כי רצונו להרעימה ולחזור את כל נבול-הפה שבשיר זה, והקצף מאד. "בור, עם הארץ, נבל אתה ונבלה תשיר!" קוראת היא בכל כחה. בערלי מעקם את שפתיו וצועק: "ראו נא אותה, את הקבצנית מן החברה בעל-הביתית!" — הנערים שחקו בקרבם, ואיש אל רעהו צפצף ברמסה את המלה "בעל-הביתיש", בעת שהקמטה נפלה בין החיט ואשתו. — — — ר א ו ב ן פ א ה ן

כל ההחלטות אל הפעל. ועד כזה לא היה לנו כל זמן שאיננו עומדים בפני עצמנו. אבל אות למובה היא ההצעה. רעיון האחדות והעמידה ברשות עצמנו הולך ומתבשל. משל אנגלי אומר: „מה שלנקשיר חושב היום האמר אנגליא מחר.“ נקה, כי מה שיחלמו יהודים יחידים היום היה בעתיד, תחת מסכות אחרות, ממשות. פרלמנט יהודי — אכל על אדמת ישראל“.

פרלמנט יהודי, נאמר גם אנחנו — שלם ויחיד, אבל לא מפור ומפרד ומפוצץ לרסיסים אחרים תחת יד רודפי נכאות רבים.

מהעולם הציוני

באיטליא, ברומניא ובבולגריא היו בשבוע שעבר אספות הפררציות הציוניות מכל המדינה. לפני הבחירות למועצת המטלכה באנגליא שלחה הפררציה הציונית האנגלית מכתבים חוזרים אל כל הקנדידטים, להערים על גזרת הגולים ועל הרעה שהביאה. במכתבים בארה הפררציה את הפרוגרסה הציונית ותוכיה. כי היא האפשרות האחת לפתרון שאלת היהודים. אם הודיע הקנדידט, כי ישתדל בשביל הציונות הכפיתוהו היהודים את עזרתם בבחירות.

ההסדרות הציוניות ברוסיא שלחה באכחה לערי טורקיא ומצרים. להכין שם את כוא גולי רוסיא שמה. כי רבים מן הגולים הולכים לארץ ישראל והם פוגעים שם במכשולים רבים, על-כן מצאו הציונים לנכון, להשיבם בערי טורקיא. בקונסנטנינופול, בסמידינא, באלכסנדריא ובכארות יכונן המורשה ועדים מקומיים לקבל את הגולים.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. כוורול בצרפת היתה בשבוע הזה עת השוק למסחר הנשיאות על הרפובליקה ובקראקא עתה עת השוק למסחר הרכנות. החלוק הוא רק כי הצרפתים, כלי הברל מפלגת, יודעים היטב, כי צריכים הם לנשיא וכראותם, כי עקב המריכה תתעכב הבחירה, ישתדלו ככל אופן, כי התחברנה מפלגות אחדות לצרף את רוב הדעות לשם קנדידט אחד, לכל יתפוצצו הקולות כאופן שלא ישיג שום קנדידט את הרוב, ובקראקא אין הצבור יודע כלל, כי הוא צריך לרב, הוא יודע רק, כי משרת הרכ היא תאר-כבוד וכל כע"כ הגון יש לו איזה קרוב או גואל או סתם מודע והוא משהתל להשיג כשכילו את ההאר הנחמד „אכ"ד דק"ק קראקא. ואין שם אל לב, כי לא רק הרבנים צריכים לכסא כבוד, כי אם גם הקהלה צריכה לרב הגון, שכח וכשרון כידו לנהל את העדה. בעיני כעלי בתניו אין הדבר רק חסד. שלטון המדינה צוה למנות רב ואין להמלט מן הרע המכרח הזה וכן יש רעה לכע"ב הגון, לכן מוטב שיחיה רענו למזכה קרוב, או מכירו מאשר למזכה איש זר. ומכ"ש שטוב ונעים למכור את הרעה ככסף, אם אך אפשר להשיג. אבל מאין תקח קהלת קראקא רב הגון, אם יהיה מספר הקנדידטים כמספר כעה"כ ההגונים? מאין נקח רב, אם יבא קנדידט זה בזכות אבות, זה בזכות „העונה את הכל“, זה בזכות קרובים, זה בזכות סתם פרוטקציא וזה בזכות משונה: כי אינו דורש כל שכר. ישנם גם קנדידטים כאלה. הם שולחים לקרוביהם ולמכיריהם בקראקא מכתבים (בקשות והעודות אל ראשי הקהלה אין לפי כבודם להניש), כי נכונים הם לקבל משרת רב בקראקא בלי כל שכר, הם רוצים רק כתאר הכבוד. באלו לא נכרא כסא הרבנות רק לכבוד בו את הרודף אחר הכבוד. בין אלה ישנו אחד, שלא היה רב מעולם, ואני חוזר ושואל מאין נקח רב? את תאר הכבוד נהן במתנה לרודף אחר הכבוד וכסא הרבנות ישם וקראקא תשאר בלי רב אכ"ד, אשר ינהל את העדה ויכנים כה חיים ופעולה. חז"ל הורונו: „אסיא דמגן — מגן שוה“. רב כזה אל יבא בבולנו, כי שכר הקהלה כחסכון השכר יצא בהפסד מוסרי עצום וגורא, אשר ינקס כה מהרה וגם שכר הרב ככבוד „אכ"ד דק"ק קראקא" יצא בהפסד, כי ירדפוהו וישמטוהו. ידעו נא גאונינו, כי קראקא אינה שוק לממכר תארי כבוד, כהמניסטריום האונגרי. וידעו

מהנצחונות הללו. בתי החרושה והמסחר היהודים נסגרים, או הפועלים היהודים מגורשים והתחיהם ילקחו פועלים נוצרים, הרבה פועלים גועים מרעב ונדים לאמריקה. ומה שלא הספיק הממשלה לעשות בפוגרומים וכלחץ הלאומי גומרות המפלגות הפרולטריות כשירוד האקונומי. והדבר הזה מוליד חזיון מעציב. אם לא יוכל כל פוגרום לגרום, שישלימו היהודים עם המשמד הנוכחי ויחדלו להשתתף בריבולוציה — כמו שרוצה הממשלה — מכיאים המיוריסטים היהודיים לידי כך. במדינה נולד ככד חזיון מכוער כזה, במאה שחודה יהודית, יהודים ריאקציאונים, שכאה לרגלי הנסיונות והמעשים של המפלגות הפרולטריות, המשתמשות כמעשי אלמות, בחלול הקודש, כגזל ממון ועוד, והמאה"ה הזאת יכולה לצאת נגד כל תנועה פרוגרסיבית. המפלגות הקיצוניות שלנו אינן שמות לב לתנאי החיים הנוכחים ולתנאי התפתחות המעמדים השונים. המפלגות היהודיות, שבשמן נעשים כל מעשי המיורוד, צריכות לשים לב אל החזיון הזה, המכיא לידי חרכן התעשייה והמסחר היהודי. החזיון הזה גורם לידי נפילת ערכן וחשיבותן של המפלגות כעצמן. כהרבה ערים אין ההמון היהודי מכדיל כין חכורות נככים ובין אנרכיסטים מאורגנים, שגם הם עוסקים בכזה. על ראשי המפלגות הפרולטריות לצאת בכל הוקף נגד כל מעשה אלמות ומיורוד על היסוד האקונומי ולכאר לכל חברי המפלגות, כי ריפורמות אקונומיות עמוקות, שמונה שעות עבודה ביום, או כמול האינדוסטריה הכיתית — אפשרים רק בדרך החוק, בעד כל מקצועות המסחר וכעד הכל, ולא כעיר זו או אחרת ולא רק בעד היהודים, כי מעשי הצעירים הרסו את מצב הבורוזאזיה היהודית — זהו אכסור, לפי שביחד עם הכורוזאזיה נשפט למות-רעב כל ההמון היהודי כטרם התגשמה כמעשה הריפובליקה הסוציאלית“.

*

ע"ד הפרלמנט היהודי, שעלה במחשבה לפני איזו הוזה וחולם חלום ב. י. כעל ישא ממנ-משמטר, כבר הודענו. מקור המחשבה הוא המוס הלאומי אשר לעמנו: הפרטיקלריסמוס. ישנם בעיר קטנה פלונית כיהב"נ וכיהמ"ד ושניהם אינם מלאים מפה אל פה אף כיו"ש והנה באים כעלי כתים אחרים ומיסדים להם קלוזו ומוציאים כסף לריק מירי עניים. למה זה? האנשים רוצים לעשות להם שכת כפני עצמם, אינם יכולים ע"פ טבעם לחיות ככנופיא גדולה ועוד מעם יש בדרכ: המיסדים מתאווים לכבוד נכאים, שאינם יכולים להשיגו בכיהמ"ד הגדול. הציונים יסרו פרלמנט יהודי. צירי העם היהודי מתאספים אחת לשנתים ונועצים על גורל העם היהודי ועל עתידותיו וגם על עניני ההוה, כפי שאפשר לנו בזמן הזה לעשוה, בהיותנו תלויים בדעת אחרים. חלק מהסתדרות הציונית נפרדה ממנה, לבונן הסתדרות מיוחדת (כן נפרדו גם חלקים מהסתדרות הסוציאלית היהודית ברוסיא להסתדרות מיוחדת, אף שאין חלוק כיניהן כעקר הדבר. כולמום הפרוד וכבוד נכאות מלונו המיד אפילו מחוץ למחנה). והאיש כעלישא התקנא בזנכיל ויאמר לבונן „פרלמנט יהודי“. על איזה כסים? אין לו כל כסים ואין לו כל שמה — גבאי הוא רוצה להיות. ה„וועלמ“ שמחה לתמהוננו כשגעון הזה, אין לפי כבודה להראות קנאה. כגליון האחרון של ה„וועלמ“ כתוב:

„הצעה מר כעלישא הציכה לה למטרה להכמיח לעם היהודי באי-כח הדירים ולהחזיר אחרותו לישנה ולהועץ ככל עניני היהודים. כפרלמנט הזה ישבו שליחי כל המפלגות כתור כ"כ כל העם (פרלמנט הגון יהיה, אם יכאו ד"ר דיאמאנט וד"ר דראבנר כתור כ"כ עמנו! המערכת). כראש האספה הלאומית הזאת, שתאריך חדש ימים כפארזו או כלנרזו, יעסד ועד כן מ"ו חברים כעין מניסטריום והוא אחראי עלמעשיו. איננו צריכים להגיד, כי מכירים אנו את אי-אפשרות פרלמנט כזה בזמן הזה. לפרלמנט דרוש ועד פועל, היכול להוציא את

המורדים את משנה הנציב ואת השומרים, הצכא התחבר למורדים והנציב, שהנהנפלו עליו כמשכבו, מסר להם באונם את הכל. העיר נכווה.

נשיא חדש בצרפת. אין מול לקלירקלים ולנסוגי אחר בצרפת. כמלחמה הגדולה ע"ד בחירת הנשיא החדש היתה להם תקוה רכה לנצוח, כי קנדידטם דומה הוא ע"פ כשרונו ועו רוחו יותר ראוי למשול בצרפת מקנדידט החפשים פאליער. ובכל זאת נצחו החפשים: הרפובליקנים, הרדיקלים והסוציאליים. בצרפת אין הנשיא המושל נבחר ע"י כל העם כמו כאמריקה, כי אם ע"י קונגרם של צירי מועצת המדינה והסינאט יחד בוורול, עיר מושב המלכים מקדם. לפאליער היו 445 רעות ולדומה רק 370 רעות. הנשיא נבחר לשבע שנים. פאליער הוא איש אוהב מנוחה ושלום. שלום העולם השיג ערוכה חרשה כבחירה הזאת.

נצחון הלבברכים באנגליא. בשבוע הזה היו בחירות לפרלמנט. הלבכלים, מפלגת הממשלה החדשה, נצחה נצחון רב ועצום. מהפכה שלמה תבא באנגליא. הקונרוואטיבים, שמשלו עד כה, כקשו להנהיג מכס הגכול לסחרות חוץ לארץ ועתה תופר עצתם. הקונרוואטיבים דכאו את אירלנד והלבכלים יחוננוה. גם בחוק סגירת הגכול כעד גולים אולי יבא שנוי. יחס האנגלים לאשכנזים יוטב. עד כה היה פחד מלחמה כיניהם. גם הסוציאליים, שלא השתתפו עד כה כפוליטיקה הגדולה, נצחו עתה וצירים רכים מהם יכנסו אל הפרלמנט. וכאנגליא הפרלמנט הוא המושל במלכות הגדולה הזאת, למלך ישראל ערך רפרונטיבי, כמו לנשיא צרפת.

על המצפה

מן העתונים.

היהודים ברוסיא יסבלו עתה לא רק מן השכר הכללי ברוסיא, שכא כגלל המלחמה ובגלל המרידה, כי אם עוד יותר מזדון אחיהם הסוציאליים, אשר אין גבול ושעור לתקיפותם ולעזות פניהם. המה ירעצו וירוצו כשם „הצדק והישר“ את אחיהם בעלי הכתים ויבדלום לרעה מאת כעה"כ הנוצרים הרבה יותר מממשלת הצר ועכדיו. אמנם אין כל חדוש, כי הלא גם הם מתלמירי פלהכה ואיגנטיב, אבל מה שמרגזו כיותר הוא כבאם רק בשם הצדק, כתור מתקני עולם. כ„הזמן“, הנערך כרוח דמוקרטי, אנו קוראים:

„הד"ר י. כרוצקום עושה חשבון (כגליון 49—48 של ה„כר. יעור. ויון“) ומוצא, כי המצב הכלכלי של עמנו ברוסיא בא עד משבר גורא. המשכר הכללי השפיע יותר מכל על המסחר היהודי המתפרנס מן האויר, אחריהם כאו הפוגרומים וערערו את הבנינים האויריים של הסוחרים והחנונים והפועלים העבדים כארץ הנגב ולכסוף הקף הפחד מפני הפוגרמים את כל רוסיא הקטנה, רוסיא הלכנה ואפילו את ליטא, והפחד הזה גורם להפסקת המסחר והמלאכה, ומלכד הסבות החיצוניות המכיות אותנו עד מאשכר-מוצא הד"ר ב. עוד סכות מכפנים: אינטליגנטיים שונים מבין היהודים: אקסטרנים, סטודנטים, גימניזטים ועוד מגכירים את המלחמה המעמדית — בין הבורוזאזיה היהודית והפרולטריון — ומתחילים להנהיג ריפורמות אקונומיות על ידי מעשי אונם ביהודים, משוללי הזכיות ומחוסרי ההגנה, הם קובעים שמונה או תשע שעות עבודה ביום (ליטא), כשעה שאצל הנוצרים כאותם המקומות נהוג יום עבודה של י"א שעות; החנויות היהודיות נסגרות בשתי שעות קודם מהחנויות הנוצריות (וואדשא); האומן היהודי משלם לפועליו יותר משמשלם הנוצרי המתחרה בו — והמסחר הכיתי נפסק לגמרי (וורשא). המתקנים שמחים, הפופולריות הפוליטית שלהם פורחה, מתחילה התחרות בין הכונדיים, האיסקריים, הפפ"ם והס"ם והאנדכיים ויתר המפלגות, החושבות את העם היהודי לקנינם. והתעשייה היהודית העניה והמסחר הולכים ופוסקים

סרוקלמציות וחוכרות. בבית משתה מוה של יהודים מצאה הפוליציא בית-דין לנפשות. שם חרצו שופטי המורדים משפטי מות על שרי פוליציא, על שוטרים ופקידים. אצל יהודי אחד מצאה אוצר גדול של ספרים אסורים ברוסיא. בשבוע הזה תפשה הפוליציא אחד עשר ראשי ה"בונד" היהודי וחשודים רבים, שכלי נשק בידם וביניהם האנרחי גרויטמן, שעשה את הבומבות, שנגלו.

שוד חדש בבסארביא. פלשים יהודים הבאים לרומניא מספרים, כי בשבוע שעבר החלו פרעות חדשות ביהודים. בברשאד אצל קישינב החריב ההמון כמה בתים של יהודים ובעיר בהם אש. יהודים אחדים נהרגו.

יהודי שולח יד בנציב. יהודי אחד מאגודת הסור-ציאליים המורדים שלח יד בנציב משרנינוב חבוסטוב ויפצעו קשה בלחיו. המכה נתפשו ורא אבה לגלות שמו. כל השערים ננערים. אנגליא כבר סגרה את דלתיה בפני עניי היהודים. בימי ההרנה ברוסיא נמלטו יהודים רבים לרומניא הקרובה. עתה סגרה רומניא את גבולה ותעמד גדודי צבא על הגבול. להסגיר פליטי היהודים בידי רודסיה. ובוקגריא, זו הארץ, אשר בחסד אירוסה ובדם אלפי יהודים טרוסיא, שנשפך עד אדמתה בשנת 1878 בשביל חרותה, יצאו מתחת ידי המורקים. נעלה כל הדלתות ואינה נותנת כף רגל יהודי מפליטי רוסיא לדרך על אדמתה.

המהומה ברוסיא. מנבול רוסיא מודיענו סופרנו: בתחנה קאזאמינ הרנו הקוזקים שבעה מוגדיקטורים. בפלכי סביר, וואלגא, טווער, ריגא, נעשו רציחות ושערוריות בלי מספר. בכל יום ויום יפלו חללים למאות ולאלפים. ערים וכפרים יחרבו וישרפו. בפלכי קיעב, פאדאל, בסארביא חרוב, ישמעו עוד פרעות ורציחות אכזריות הנעשים בכל יום בישראל, אין עיר שיאמרו עליה: ראה זו היא העיר, שנמלטה מידי הרוצחים. עש"ק פ' וחי עשו החוליגאנים רציחות בישראל בעיר בערש עד שלך פאדאל. רצחו, שדרו ואח"כ העלו את העיר על מוקד אש, ולא חמלו אף על הנשים וילדים, שנמלטו מן האש ויעשו בהם ברצונם. כאומאן לא בא המסע ג' ימים, והדואר מאדעסא ירח ימים. המסלה ההולכת מעיר יעלסאוועטנראד עד הארמוב נפסקה ונשחתה, אין יוצא ואין בא. בקיוב נתפשו ת יהודים בשבת בביהכ"ג ויושמו במאסר. באודסא נתפשו יהודים רבים יען עמדו על נפשם כאשר התנסלו עליהם השודרים.

לזסא לוסאליאנסקי.
נגראל יהודי בשודים. ננדיק וואלף, בן הרב ד"ר וואלף בשמוקהולם בשודים, התמנה לראש הדפרטמנט במניסטריום לאניות מלחמה. בזה יש לו מדרגת נגראל. השלמן המורקי בשביל יהודי רוסיא. ע"פ בקשת ראש הרבנים במורקיא נתן השלמן רשיון לקבץ כסף בשביל שדודי היהודים ברוסיא. על כתב הדת כתב השלמן בעצם ידו: גם אני חסף להשתתף במצוה הזאת. אדמונד רותשיכד הודעה. הכארון אדמונד רות-שילד בפאריז, מיסד המושבות היהודיות בא"י חולה בדלקת הריאה. חייו בסכנה.

ישוב יהודי חדש בא"י. חיסא היא עיר החוף הידועה בארץ ישראל, בצפון יהודים נמצאים שם מתי מספר ויד האשכנזים על העליונה. לרגלי מסלת הברזל שנבנתה משם לרטמשה, יהיה המקום מקום מסחר ועבודה. עתה יחר שם ישוב של יהודים. הבאנק הציוני "אנאלא פלשטינא" יכונן שם סניף. — יחידים מיהודי א"י נסו למנות אדמה בארץ טואב. אחרי שלא הצליחו שליחי רותשילד בקנין אדמה בכשן עינינו נשואות אל הנסיון הזה, אולי יצלח. — במטע המבק במושבות היהודיות בא שנוי למובנה. הנומעים מצאו סוחר, שיקה מידם את כל המבק. עתה הם עובדים בחריצות. החברה במניות למטע מבק זרעו מבק בשנה הזאת באדמת "תל-אביב" אצד רחובות. — בבפר-סבא אצל פתה תקוה בא רשיון הממשלה לכנות בתים. — כפתה תקוה יפתה בית חרשת למיישושנים ותמצית פרחים שונים.

מספר היהודים באמריקה הגיע בימים האלה למיליון ומחצה, הם עתה 13,4 פרצנט מן היהודים בכל העולם. מצבם המדיני, שאינם תלויים בשום בחינה בדעת אחרים נתן להם כח הנהגה על כל העם היהודי. חסף ממשלת רוסיא ללות כסף באמריקה הופר בעוז רוח

השלחנים היהודים שם, מה שאין בכח הרוותשילדים באירוסה לעשות.

הקונפנרנץ עד דבר מארוקו והיהודים. בשבוע הזה ישבו צירים מכל הממלכות הגדולות בעיר הקטנה אלנציראם בספרד הדרומית, להועץ ע"ד מטלת מארוקו. אשר בקרן צפונית מערבית של אפריקה. בארץ המחמדית הזאת יושבים לערך חצי מיליון יהודים והם במצוקה גדולה. כל הגזרות הקשות של ימי הבינים חלות עליהם והם נמוגים בענים בהיך ובערות ומפני זה אין להם כ"ל נגע עם אחיהם בעולם, אף שאינם רחוקים מאירוסה. אין להם רשות לגור רק בחלקים סגורים בערים ובצאתם משם לרגל מסחרם עליהם ללבוש בגדים מיוחדים להכירם וביחוד סנדלים ידועים, את פניהם יעמפו באיזו מקומות כנשים בארצות המזרח. למען לא יביט איש בפניהם המטאים, אין להם רשות לקנות מרקעות ולעסוק בכל משלה יד. היהודים בערי החוף קבלו עליהם חסות איטליא ועל הממשלה לשאת להם פנים. ממשלת איטליא מקבלתם ברצון, למען יהי גם לה איזו השפעה במארוקו, שכל הממלכות לומשות עיניהן אליה. בשנת 1880 היתה אספת צירי כל הממלכות במדריד בירת ספרד על אדות מארוקו. בעת ההיא העירה ממשלת אוסטריא ביד צירה, ע"פ בקשת האפיפיור ליאו הי"ג, את האספה, להזכיר שלמן מארוקו, כי בשנת 1864 הבטיח השלמן המושל סידי מחמד למשה מונטיפיורי, כי ישים חוק אחד ומשפט אחד לכל יושבי ארצו ויבטל את החקים המציקים ליהודים וליתר הזרים וחייהם והונם יהיו בטוחים, ועד כה לא הקימה ממשלת מארוקו את הבטחתה בפעל. האספה החיאה הציעה לפני ציר השלמן את הדרישות האלה: לתת רשות לכל יושבי מארוקו לשמור דתם ע"פ חפצם; השלמן יקים את אשר הבטיח למשה מונטיפיורי וכל יושבי הארץ בלי הבדל דת ימצאו מגן ומחסה בחקי הארץ. לא יעותו משפט גרים, לא ישפילו ולא יבדילו לרעה בעבור מולדתם או דתם. יוכלו לבחור בכל משלה יד כחפצם ואיש לא יפריעם. כמענה על הדרושה הזאת קרא ציר מארוקו כתב"דת, שטסר לו השלמן, כי מעתה זכויות שוות לכל יושבי הארץ, בלי הבדל דת ולאום. הצירים היו שבעי רצון וכתב"הדת נשאר על הנר ועד היום הזה לא התקם. — עתה, לפני הקונפנרנץ בשבוע הזה, פנתה חברת העזרה של היהודים באשכנז ויתר החברות הגדולות של היהודים בכתבי כעשה אל הממשלות הגדולות, ששלחו ציריהן לאלנציראם. לשים לב לגורל היהודים במארוקו ולדדוש מאת השלמן להסיר עול הגזרות הקשות מעליהם ולהשוות זכויותיהם לזכויות המחמדים. המניסטר האוסטרי לעניני חוץ גולוחובסקי הבטיח, כי יציע את הדבר לפני האספה. ואחרי שגם האפיפיור ידדוש כזאת בנוגע לקתולים יש תקוה, כי הממלכות לא תסתפקנה עתה בהבטחות טובות, כי אם תשקדנה, שהבטחות תתקיטנה.

השבור. מדוע אתה עומד פה, שבור? — השבור כל הארץ סובבת לפני ואני ממתין פה עד שיעבור לפני הבית שאני דר בו ואכנס, כי איני יכול ללכת בעצמי.

משה ארנשטיין.

בשבוע האחרון סת בבוקרשט בבית החולים נעזב ונשבת מכל, הסופר העברי משה ארנשטיין, אחד המשבילים חלוצי "התור החדש", אשר באו בדור האחרון, מראשית המאה השביעית והלאה, מגליציא, ערש ההשכלה העברית בימים ההם, לרומניא ויטעו את דעת השפה העברית ואת ההשכלה בין אחבי יושבי הארץ הזאת, ואשר ככל זאת לא היה פרי מעשיהם לכרכה ולא היתה אחרית לפעלם כיום הזה עקב אשר היתה הרוח המפעמת אותם רוח משחית ורוח בער במשפט הימים ההם.

משה ארנשטיין נולד בשנת הקצ"ט בעיר ליסקא. בגליציא ואבותיו חנכו לו על פי דרכם לתורה ולחסידות. אך האור החדש, אשר הפיצו בדור ההוא קרכבל שייר וארמר כבר החל להבקיע גם על הערים הקטנות ואל המבואות האפלות ויפקח עינים לכל צעיר, אשר רוח בו ויורהו בדרך חדשה. גם ארנשטיין זה המיר דרך אבותיו בהשכלה ויהי למורה ביה"ס לב"י במשרנוביץ ומשם בא לרומניא ויהי מנהל ומורה עברית בבתי ספר לב"י בערים רבות, ומלמד דעת את העם אשר בא בתובם, בחן שפתיו ובלקחו הלוקח לב, אשר הקרו שפתיו על כל סביביו. אז החל לשלוח מאמרים, יסודותם בספרות היפה ובחקרי קדמוניות, לכה"ע בובבי יצחק, המבשר, השחר, המגיד, אוצר הספרות ועוד, וינם גם לחוציא כתבי עתים עבריים ("ההלך" ביאסי, "המצפה" בבוקרשט ובמשרנוביץ ואח"כ "השחר החדש"), אשר לא האריכו ימים. בקרב השנים הן התהלך גם בארץ הקדם וימצא שם לחמו ממלאכת הרפואה, אשר למד ואשר ידע אותה היטב, אפ"כ שם "חכם" לא נקרא עליו. — הנכבדים בספריו, אשר נדפסו ואשר נשאו אחריו בכתובים, הם: "תולדות העמים" (ויון תרל"ט); "תולדות גויי ימי קדם", ח"א — מצרים — נדפס בהשחר שנה י' וח"ב — אשר ובכל — באוצר הספרות שנה שניה, ויתר החלקים עודם בכתובים; "איש חמדות", ספור, אשר ראשיתו נדפסה בלכוב תרמ"ח; "הוונה דעות", ספר המביל חקירות ובאורים בכה"ק ברוח הנקרת החדשה; "הצופה החדש", על פי דרך ארמר, יכול את המאמרים: הגולם, השמן ביה"כ ("ל בהשחר שנה ט'), חמורו של משיח, תקון שבועות, המלאכים היוצאים מן השופר, חזיון לילה, פטירת צדיק ועוד. — שפתו צחה וברורה ומליצתו נעימה ורוח משפט עז מהול ברוח מהתלות ושנינה, אשר הערה והערער עד היסוד בכל אשר יעמוד למשפטו, שפוכה על כל פרי עטמו. לא רק על הצדיקים ועל החסידים, אשר הסבין את כל דרכיהם בהתהלכו בתובם מנעוריו, עורר שוט בקרתו, כי גם על כל ישן ועל כל אשר קדוש יאמר לו בתוך העם; כי כמהו כחבריו הסופרים העברים בני הדור ההוא היתה מגמת פניהם רק לעקור ולא לנטוע, רק לנתוש ולהרוס ולא גם לרפוא את ההריסות ולחזק הבדק; המה ראו רק את הצללים, את המגרעות, אשר בבית ישראל ורק את האור ואת הטוב, אשד בגבול שבניו מסביב, ואת המאור שבתוך היהדות לא ראו ואת הסגולות היקרות, אשר הורישו מדור לדור המגודלים על ברביה לא הביטו, ואל הסבות אשר נבלו ואשר השפילו את ישראל ויכאיבו את חלקתו הטובה ויצמיחו על נחלתו הנלאה כל שמיר ובל שית למינו, אל הלחץ והמועקה והבוז והחרפה אשר סביב שהו עליו צורריו זה דורות רבים לא שמו לבם; על כן לא זברו חנינה במשפט ולא שקלו במאזני צדק את הטוב ואת הרע, את אשר יבחר ויקרב העם מבל מחמדיו, אשר היו לו מימי קדם ואת אשר בא יומנו עת פקודתו, ולא דברו את דבריהם ואת תובחותיהם על לב העם בלשון רכה הלוקחת נפשות — ועל כן לא עשו ידיהם תושיה. השקפתו על השפה העברית, אשר מנעוריו גדלתו כאם, ועל בתי הספר העברים, אשר היו שדה עבודתו מאז בא באנשים וער אחרית ימיו, היתה בהשקפת כל המשכילים חבריו בני הדור ההולך, הדור שבו בא זרם ההתבוללות עד מרום קצו: השפה העברית איננה כי אם כלי-שרת להביא בו את ההשכלה מן החוץ אל מחנה ישראל, או כלי מפץ, לנפץ בו כל ישן נושן על פני המחזיקים בו, אך לא כלי חפץ, אשר ישמרו אותו ואשר ינחילו אותו אב לבנים*); ובית הספר העברי איננו כי אם מעבר, להעביר בו את נערי בני ישראל מן החדרים ומן הישיבות, סמל כל מחשך ובל כסל למשכילינו ההם — יוצאי החדרים והישיבות גם הם — אל בתי הספר לעם הארץ, והלקח העברי הנתן בהם הוא הציד הנתון לפני האבות המשמרים, למען נגוב את לבם, או "למוד הדת", אשר ינתן לפני האשכנזים והפולנים

* הוא לא למד את בניו עברית, וכאשר נשאל על זאת אמר לדוברו בו: למה זה להם? האלמד אותם גם שפת החינים?

או הרומנים הקטנים "בני דת משה", למען הרחיקם מעל התורה... נקל להבין מה יוכל להיות פרי השקפה כזאת, שאין עמה כל משא נפש וחזון לב וכל אהבה והתרחקות לענין אשר נתן לפני בעליה לענות בו או למצא מכנו לחמו, ומה יכלה עבורת האנשים ההם להשאיר אחריה ברבה כבתי הספר, אשר נתנו את דוחם עליהם... בדרכי אלה אין את לכבי להיות במספר אחרי כמותו של המת, אשר באתי כזה לעשות זכר לו — הן הוא היה יליד הקופתו ולא כל אדם ולו גם חכם וסופר, יוכל להתרומם מעל לגבולות זמנו ומקומו. הדעות "החדשות" ילידי התקופה היא, אשר היה ארנשטיין אחד מראשי המדברים על כמותה, כבר היו לישנות, לנושנות, לצללים עוכרים, אשר הם והזונים עוד אחריהם כיום לא יתעו ולא ידחו עוד את העם אשר הקיץ לחיים חדשים ולא יפריעו את הבונים את בית ישראל ממעשיהם. מבש"ן. וסלוי.

נסיעה באוטומביל הציר הדרומי. ידוע כי לפני הציר הדרומי על כדור הארץ ישנה ארץ רחבת ידים. ההיר היינריך ארמקובסקי, אחד מחברי האקספדיציה הבלגית בשנות 1897—98, הציע למצא בדרום הרחוק מקום מוכשר למעון חורף, לחדור משם יותר, ע"י אוטומביל מיוחד לזה, אל הקונטיננט הדרומי הפנימי. על אוטומבילים יעבירו גם את כל החומר הדרוש לבונן שם מקום תחנה, שתהיה אכן הפנה לפנות ממנה הלאה. ע"ד אפשריות הנסיון הזה כבר נשאו ונתנו חוקרי ארץ והיריה. עפ"י הידיעות מכריסל, הודיע ה' ארמקובסקי, כי הנסיעה המדעית הזאת הוכל לצאת לפעולות בשנת 1907 בירח אוגוסט, ואולי תתאחר עוד יותר מוזמן הזה. על כל אופן יש לראות מראש מעצורים ומכשולים לא קלים בדרך זו. ק. ראווין-טרוויש.

זאב דוד איזקאוויטש

מארשים כחודש שבת התרס"ו.

יאסלא. יאבלאנקא.

הנני מברך בכרכת מו"ט את ידידי מר דוד גרינבערג מניעודיעלנא לכאו כבדית הארוסין עם מרת לאה צענער מעיר ישן.

אברהם ארי' זיידען — גראבאוויצא.

מרוב רגשי כבוד אכיע את ברכתי הנובעה מלב פנימה להרב הגביר מר לייבמשע שפיטץ נ"י ברכת מו"ט לארוסת בנו המושלם ומוכתר במעלות מר שלמה עם מרת הענא בת הכנז הרב הגביר מר שמעון מוכי' מיניץ ז"ל מרישא. נפתלי האף.

כרגשי אהבה וידידות אנו מברכים בכרכת מו"ט את רענו הנכבד מר קהת מייבער, מיגלניצה לחתונתו עם מרת מעניא ווייסמאנן ממשארמקוב.

מרדכי ראזען. צבי העלימשער — האראדענקא. כרגשי אהבה וידידות הנני מביע כזה ברכת מו"ט לחברי מר יהודא ווענער כבואו כבדית הנשואין כיום ג' שבוע זה פרשת שמות במיעליטץ.

אשר פרייליך — רואחוב.

תעלה ברכהנו כמעמקי לבנו לרענו הנכבד מר אברהם וואכסבערג משיערשא לחתונתו עב"ג מרת חנה מאנדעלבוים משיעביניא.

אברהם וישראל ראב — לישיאנארא.

כרגשי ידידות אברך את הב' המשביל מר דוד איזקאוויטש מיאסלא בכרכת מו"ט לבואו כבדית האירוסין עם מ' מינקה בת המנוח מו"ה ר' צבי ראטמער. יוסף צבי שפיטץ — האבופא.

אברך בכרכת מו"ט את ידידי וידיד ד' הב' המופלג כמר זאב דוד איזקאוויטש מיאסלא לארוסין עם בת התורני המופלג מו"ה צבי ראטמער נ"ע. זעליג אינלענדער שו"ב ביאבלאנקא.

הנני מברך בכרכת מו"ט את הנכיר הנכבד מר משה אהרן ווערנער מכפר מדינעק אצל יאסלא ליום בלילה בתו מרת אסתר עם מר ליב ווערנער.

רוד ווילכפארט וזוגתו. מעמק לבי אניש את ברכתי לחברי וידידי כנפשי מר פינחס מיללער כבואו כבדית הנשואין עם מרת שרה בלוס.

אברהם טהאלער איש יאסלא. כרגשי אהבה אכיעה ברכת מו"ט הנובעת מקרב ולב עמוק לחותני הרב הגביר מו"ה ר' פרץ אברהם לוימערשטיין נ"י מלכוב. ולגיסו היקר כמר ירחמאל נ"י לארוסין עב"ג מרת זיסל בת הרב הגביר ר' נחמי' ראזנבערג נ"י ממשעבין.

יעקב שפרונג מלכוב. בלב מלא שמחה ועונג אניש במו"ט לב' ידידי היקר והנכבד כמר דוד גרינבערג לארוסין עם מרת לאה צענער ה' מסטאירסאמבאר.

יוסף גאלדרייך, וויסצק ווישנע. פאן דען צאהלרייבען יעמטז אים האנדעל פארקאמענדען שפייעפעמטען אייס קאקאניסען קאנן מאן ריא מארקע "צערעס" בעזונדערס עמפ-פעהלען. זיא האט ווענען איהרער פארציגליבען, אימער גלייבען קוואליטעט אין קירצעסטער צייט איבעראל פריינדע געפינדען אונד ווירד ניכט נור אין דען קיבען דער וואלהאבענדען קרייזע, זאנדערן איהרער בילליגקייט ווענען אויך אין דען אַרמסטען פאמיליען פערוענדעט.

חנם

נשלח לכל דורש את החוברת

"גלעד"

הכולל מכתבים והעודות ע"ד האתרונים הבשרים בארץ ישראל מאת אגודה פרי עץ הרר כמושבות יהודא, האדרסה: Gesellschaft PRI EZ HODOR Jaffa Palestina.

GELD DARLEHEN

zu 5—6% für kreditfähige Personen jeden Stande gegen Schuldschein, auch in kleinen Raten rückzahlbar, Hypothekendarlehen zu 4% effiziert das Eskompte-Bureau:

D. S. Scheffer, Budapest VII., Baross-tér 13. sz. Retourmarke erbeten.

די בעסטע בעקוועמריכטייט

פיר רייזענדע.

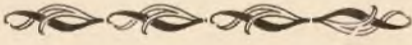
דיא נאך טארנאפאק פערקעהרען

איזט בייא

ה' אברהם פרנס

אויס משארמקוב.

עמפפעהלע מייע ניי איינגעריכטעטע דעס טויראטיאן אין טארנאפאל אים הויזע רעטשעניק אס נייען מארקעט 18, אין וועלבער צו יערער צייט דיא בעס-טען שפייען עט געטרענקע מיט דער פיינסטען בערישונג אונד דער בעסטען צו פרידענהייט צו בעקאממען זינד.

מודעה

אתכבד להודיע כי הרחיים של מים שלי הנוסרה כחדש הוכשרו על טחינת קמחא-דפסחא כפי ההכשר דלמטה, החטים כמו בן הקמחים נעשו יפות וטובים להפיק רצון הקונים, ומוכן הנני לשרת כאמונה את הבאים אתי בכרית המסחר. — מוסטער עט פרייזובלאטמער שולח אני חנם לכל דורש.

משה האבער.

Erste galizische Turbinen-Walzen-Kunstmühle „MARYA“ Moses Haber, Strusów.

ב"ה הכשר.

נתבקשתי מאת הגביר הנכבד והנעלה נורע לתהלה היר משה האבער נ"י, לבא לעיר סטריסוב לשום עיני עלי הרחיים של מים — „קונסטמיהלע" — אשר הוקמה מחדש כיום להכשירם לחג המצות. נרציתי לו ופלטתי נתיב לשם. אנכי בצירוף שיב הה"ג כרא דאתרא ה"ר אברהם נ"י האב"ד שם, שמנו עינינו על כל דבר ודבר בנוגע לכשרות, וכל אשר שאלנו לא מנע הגביר המדומם הר"מ נ"י הניל לעשות. — והנה הרחיים עצמה נבנתה עתה מחדש כמסד עד הטפחות, פנים חדשות באו לבאן, לא נשאר אפוא כי אם לשום עין על יתר הדברים שיהיו בבשרות עצהיו"ט ופקתנו עינינו על כל דבר ודבר והפקדנו שומרים ומשגיחים שיהי הכל עצהיו"ט האפשרי, החומים הנה הנם נבדקים כטרם ישתנו על יד הרב המאה"ג בני ה"ר אברהם האב"ד בשם. בכך יאכלו עניים וישבעו מקמחות דרחיים הנ"ל בחג המצות וישבעו אף המהדרין אל יהי לבם נקפם כי נעשה הכל עצהיו"ט בנוגע לכשרות. סטריסוב, יום א' ר"ח מרחשון תרס"ו.

הק' משה באב"ד חופה"ק טרעמבאוולא. הק' אברהם באב"ד חופה"ק סטריסוב.

דיא פיינסטע אללער מארקעי איזט "צערעס" שפייען-פעטט! (אויס קאקאניסען). דאס כעסטע צום באקען, בראטען אונד קאכע. Nährmittelwerke „Ceres“, Aussig.

ERSTES SPECIAL-HAUS
von Echten **Grammophone-Phonographie**
Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgate 71/II

עמפפיעלט עכטע קאנצערט גראמאפאנע. עכט נור מיט מארקע, שרייב ענדער ענגעל"ר. ריעזיגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העבראישען פלאטמען. — עכטער קאנצערט-גראמאפאן מיט מארקע, שרייב ענדער ענגעל"ר, זאמט 10 טלאט-טען. נור 35 פלארין. ניעמאנד זאל דיעזע בעסטע געלעגענהייט פערזוימען. פריזקוראנטע עט הויפטפערציכניססע אויף פערלאן-גען גראטיס אונד פראנקא.

Du

wirst für die Hautpflege, speziell um Sommersprossen zu vertreiben und eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen, nie eine bessere u. wirksamere medizinische Seife fänden, als die allbewährte

Bergmann's Lilienmilchseife (Marke: 2 Bergmänner) von

Bergmann & Co., Tetschen a/E. Vorrätig 4 Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfümerien und Friseurgeschäften.

פיר ברוכליידענדע

ראדיקאלע הילפע אהנע אפערעצאן. פערלאנגען זיא גראמס אונד פראנקא ריא נייא ערשיענענע בראשיערע פאן מ. פרייליך, ספעציאליסט פיד ברוכ-ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. ק. פאמ. באנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצק-נאסטע 35.

הישיבה הראשונה בגליצא

בעיר בראגשין הנקובה בשמה

"תורת היים"

שנוסדה ברשיון הממשלה יר"ה בשנת ה'תרס"ה תחת השגחת הרב הגאון הגדול ראש המתיבתא ואבר"ק הנ"ל

מ' פינחס הלוי איש הורוויץ שלי"א. מתנהלת רק ע"פ פקודת הגאון ראש הישיבה הנ"ל, והאדרסה לכל עניני הישיבה תערך רק אל הנשיא

ARON GELLER

Bohorodczany (Galizien).

Advertisement for 'עמך רוסשיעס מאשינעריי' (Russian Machine) by K. Hausmann, Lemberg. Includes text: 'אאוועלין נאציאנאלע צעלערענדע' and 'צו כללונען פרייען ניא'.

מהעע

פאן קראנען 3 ביי 10 פער ק"ג ביי L. APPERMANN, BRODY

פיר צופריעדענהייט גאראנטירט.

Wyd.: | Naftali Hof. | S. M. Lazer. Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzcu

Kennen Sie

Ochocki's Orientalische Zuckerwaren?

überhaupt

meine Specialität „Rahm - Bonbons“

zu 1 Heller & 2 Heller Verkauf.

Bitte machen Sie einen Versuch! Sie werden wie 1000 Andere mein ständiger Abnehmer sein

I Postcolli 4 Kg. Netto Kr. 8.80 franco pr. Nachnahme. Preisliste Gratis & franco.

Erste Galiz. Orientalische Zuckerwarenfabrik Ch. S. Ochocki, Chrzanów.

אגודת "פרי עין הדר" במושבות יהודה באה"כ

(שבה התאחדו כל בעלי הגנים העברים של האתרונים הכשרים).

הננו פונים בזה אל אחינו ב"י בכל מקומות מושבותיהם, להזכירם ולעוררם, שישומו את לבם לדעה, כי אתרונים כשרים בלי שום שמץ חשש הרכבה (זה כבר ידוע לכל, שאהודג מורכב אין שמו אהרונג ואסור לברך עליו בחג) ימצאון רק אצל אגודהנו! כי אהרוני גננו עומדים המיד - מנטיעהם עד לקיטתם ועד המכרם בשוק - תחת השגחת הרבנים הגאונים כידה"צ שכירושלם וכיפו, כפי התעודות, שהננו נוהנים בזה לעיני הקוראים:

(א) בשם ה' שלום רב להרב המ' וכי' ר' יצחק רבינוביטש

ושדשת חבריו שלי"א.

על שאלת מעכה"ר בדבר האתרונים נובל להשיב דק, כי גני אהרוני מושבות אחכ"י בארה"ק ידועים לנו מעדות המנוח הגאון הצדיק ר' נפתלי הערץ הלוי זצ"ל, שהי' האב"ד ביפו והמושבה, שעד כה לא הי' בהם חשש הרכבה ובאם תהי' עליהם גם להבא השגחת הגאון הצדיק הדר"ר אברהם יצחק הבהן קוק, יבדל לחיים, שהוא בעת האב"ד ביפו ובהמושבות ת"ו, והפרשה תו"מ יהא אם תי' היר"א כו' ר' יודל מאניש נ"י כמקדם או תי' איש נאמן אחר, שיעמיד ע"ז הגאון הצדיק הרא"י הכהן שלי"א הנז', אין כמותם לדין קדימה מצד כשרותם, מצד "שלכם", מצד שמירת דיני ערלה ותו"מ, מצד חזק ישוב ארה"ק ומצד החוקת ירי אחינו המשקים בזעת אפס את ארצנו הק'. - הבעה"ח בר"צ דקהלות אשכנזים י"ט סיון תרס"ה כתובכי עה"ק ירושלם ת"ו.

נאם היים יעקב שפירא

נאם שאור אלהן בהר"א ז"ל

נאם אר"י ריב בהרא"ד ז"ל

(מקום החותם)

(ב) הנני בזה להודיע לאחכ"י, יראי ד' וחושבי שמו, המהדרים במצות, ודבקים באהבת ארצנו הקדושה, ת"ו, כי האתרונים של הגנות, אשר לאחינו האברים בראשון לציון, הלא המה ה"ר נפתלי הלל, ור' יצחק זאב טאפאראוסקי ר' בנימין פיין, ר' אהרן מרדכי פרימאן, ור' יהודא אירל צלאליכין, הנם עומדים תחת השגחתו, והם בדוקים יפה מחשש הרכבה, ומנוקים מתערובות ערלה, ומשגיח ת"ח יור"א מירושלים עה"ק ת"ו עומד להשגיח על הפרשה תרומ"ע בדין תורה, תחת ידו יהיו פטורים בע"ה כהני ההכשר שלי, אל, חתומים כחותמו. ע"כ כל הזכות לקיים מצות פרי עין הדר שהגנות הללו, הוא כשוח בע"ה שהוא מקיים מצוה במאמרה, מפרי אה"ק בתכלית הכשרות. בעה"ח יום א' ד' המון, ברחובות אשר ביהודה ת"ו.

אברהם יצחק הכהן קוק,

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעיה"ק יפו והמושבות תיבכ"א.

ולמען לא יהיה מקום למענת הננו מכרזים ומודיעים לאחינו גלוי ומפרש, כי כל האתרונים הנמכרים ע"י סוחרי אהרוני ארץ ישראל הנם בלם מורכבים, והמקום האחד והמיוחד, שבו משיגים אתרונג בשר מפרדסי אחינו שבארץ ישראל הוא אך ורק אצל אגודהנו, כפי התעודות המעידות עליהם. והעודות כאלה אין בידי שום סוחרי אהרוני אחרים.

ומלבד צד "הכשרות" של אתרוני אנדהנו שבזה, הנם היחידים והמיוחדים מכל שאר אתרוני ארצנו ואהרוני חו"ל, כי הנם גם יפים ומפוררים למדי ונמכרים באותו המחיר של האתרונים המורכבים.

בעת ממכר האהרוני נודיע בעתונים את שמות האגודות והחכרות והסוחרים, שיקנו מאהנו אתרונים, למען ידעו אחינו להזהר מהסוחרים הרמאים ובטוחים אנו כאחינו שומרי מצוה וחובכי פדי הארץ וישובה, כי ישומו לב למודעהנו, למען לא יבשלו באתרונים מורכבים ולמען הביא ישע וברכה לאחיהם עובדי אדמת הקודש ולהרחבת ישוב ארצנו משאת נפש כל איש ישראל.

אגודהנו פתחה מעתה בית משרה (כיוורא) ביפו, להשיב דבר לכל השואל בענין האתרונים.

ברגשות כבוד ויקר ובדרכת ציון

חברי האגודה.

הארסה:

Gesellschaft „Pri Ez Hador“ Jaffa, Palästina.

למגרמות: Feyn. Jaffa.

נייא ערעפפנעט!

כשר שמרענג ארטהאדאקס כשר רעסטוראנט מיט נארטען דעב

JACOB PINKAS Wien.

II., Lilienbrunnngasse Nr. 9. Ecke Hammer-Purgstallgasse.

פארציגליכע קיכע

נוטע בעדיענונג! ציווילע פרייע! רעפערענצען איבער כשרות ערטיילט זר. עהרוני. הערר ס. פירסט, ראכבינער דער שיפשהל.

Advertisement for Patent-Anwalt Dr. Fritz Fuchs, diplomierter Chemiker (beeidet), Technisches Bureau, Ingenieura. Hamburger, Wien VII. Siebensterngasse 1.

גימנוזים עברי.

בית הספר אשר לנו פה הקים לו מטרה נכבדה, לחבר חנוך גמור בכל מיני הלמוד של הגימנוזים עם ידיעה עמוקה בתורה ג"ד, דרוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחינו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מנלציעא ומרוסיא, שאינם בקיאים בשפת אשכנז, מוכרעים להכנס פה למחלקת ההכנה להרשים אחרים, להכונ לגימנוזים שלנו. מחיר הלמוד, המעון והמוזנות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner Ung. Brod. (Mähren).

ההתוויע ולהגלות

היעמיט מאכע איך בעקאנט, ראסס איך דעם הערדן

Natan Wolf in Stryj

דען אללינפערקויף מינער זעלכ-ווארען פיר סמריא איבערגעבען האבע.

איך ערובע דאהער דיא גע-עהרמען קינדען אין סמריא זיך פעטרויענספאלל אן ה' וואלף צו ווענדען, דא איך איהם טאגליך

פרישע הרענווירשמעל

זאוויא ברוסט, שינקען אונד אללערלייא זעלבוואארען אין בעסטער קוואליטאט ליעפערע.

האבאכטונגספאלל A. S. SPIRA כשר Dampfelchwaaren - Fabrik כשר Krakau, Krakaugasse 6.